

Δημοσθένης, Κατά Φιλίππου Β΄

Ο δεύτερος λόγος του Δημοσθένη εναντίον του Φιλίππου, ο οποίος χρονολογείται στο έτος 344 π.Χ., περιστρέφεται γύρω από τρεις θεματικούς άξονες: Αρχικά, προειδοποιεί εκ νέου για τους κινδύνους που συνεπάγεται για την Αθήνα η πολιτική του Φιλίππου ασκώντας δριμεία κριτική σε αυτήν. Κατόπιν, στρέφει τη ματιά του στην πολιτική που ασκούσαν η Μεσσήνη και το Άργος, δύο πόλεις-κράτη που κατηγορούσαν την Αθήνα για φιλοσπαρτιατική πολιτική, ενώ τα ίδια ακολουθούσαν φιλομακεδονική πολιτική επιδιώκοντας να βρουν προστασία στον Φίλιππο έναντι των αντιπάλων πόλεων της Θήβας και της Σπάρτης. Τέλος, ο λόγος περιλαμβάνει οξύτατη κριτική κατά του Αισχίνη και της φιλομακεδονικής παράταξης στην Αθήνα, αφού στη φάση αυτή ο Δημοσθένης είχε ιεραρχήσει πολύ ψηλά την ανάγκη να κτυπηθεί το φιλομακεδονικό κόμμα εντός της πόλης.

Δημοσθένης, Κατά Φιλίππου Β΄ 1-5

Η ανάγκη εναντίωσης στην επεκτατική πολιτική του Φιλίππου εμπρόκτως και όχι με απλή αποτίμηση της κατάστασης

Όταν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λόγοι γίνωνται περὶ ὧν Φίλιππος πράττει καὶ βιάζεται παρὰ τὴν εἰρήνην, αἰεὶ τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν λόγους καὶ δικαίους καὶ φιλανθρώπους ὁρῶ φαινομένους, καὶ λέγειν μὲν ἅπαντας αἰεὶ τὰ δέοντα δοκοῦντας τοὺς κατηγοροῦντας Φιλίππου, γιγνόμενον δ' οὐδὲν ὡς ἔπος εἰπεῖν τῶν δεόντων, οὐδ' ὧν εἵνεκα ταῦτ' ἀκούειν ἄξιον.² ἀλλ' εἰς τοῦτ' ἤδη προηγμένα τυγχάνει πάντα τὰ πράγματα τῆ πόλει, ὥσθ' ὅσω τις ἂν μάλλον καὶ φανερώτερον ἐξελέγχη Φίλιππον καὶ τὴν πρὸς ὑμᾶς εἰρήνην παραβαίνοντα καὶ πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν ἐπιβουλεύοντα, τοσοῦτῳ τὸ τί χρεὶ ποιεῖν συμβουλευσαι χαλεπώτερον.³ αἴτιον δὲ τούτων, ὅτι πάντες, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς πλεονεκτεῖν ζητοῦντας ἔργῳ κωλύειν καὶ πράξειςιν, οὐχὶ λόγοις δέον, πρῶτον μὲν ἡμεῖς οἱ παριόντες τούτων μὲν ἀφέσταμεν καὶ γράφειν καὶ συμβουλεύειν, τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀπέχθειαν ὀκνοῦντες, οἷα ποιεῖ δ', ὡς δεινά, καὶ τοιαῦτα διεξερχόμεθα· ἔπειθ' ὑμεῖς οἱ καθήμενοι, ὡς μὲν ἂν εἴποιτε δικαίους λόγους καὶ λέγοντος ἄλλου συνείητε, ἄμεινον Φιλίππου παρεσκεύασθε, ὡς δὲ κωλύσαιτ' ἂν ἐκείνον πράττειν ταῦτ' ἐφ' ὧν ἐστι νῦν, παντελῶς ἀργῶς ἔχετε.⁴ συμβαίνει δὴ πρῶγμ' ἀναγκαῖον, οἶμαι, καὶ ἴσως εἰκός· ἐν

οἷς ἐκάτεροι διατρίβετε καὶ περὶ ἃ σπουδάζετε, ταῦτ' ἄμεινον ἐκατέροις ἔχει, ἐκείνω μὲν αἱ πράξεις, ὑμῖν δ' οἱ λόγοι. εἰ μὲν οὖν καὶ νῦν λέγειν δικαιοτέρ' ὑμῖν ἔξαρκεῖ, ῥάδιον, καὶ πόνος οὐδεὶς πρόσεστι τῷ πράγματι.⁵ εἰ δ' ὅπως τὰ παρόντ' ἐπανορθωθήσεται δεῖ σκοπεῖν καὶ μὴ προελθόντ' ἔτι πορρωτέρω λήσει πάνθ' ἡμᾶς, μηδ' ἐπιστήσεται μέγεθος δυνάμεως πρὸς ἣν οὐδ' ἀντάραι δυνησόμεθα, οὐχ ὁ αὐτὸς τρόπος ὅσπερ πρότερον τοῦ βουλευέσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς λέγουσιν ἅπασι καὶ τοῖς ἀκούουσιν ὑμῖν τὰ βέλτιστα καὶ τὰ σώσοντα τῶν ῥάστων καὶ τῶν ἡδίστων προαιρετέον.

Γραμματικές παρατηρήσεις:

3 διεξερχόμεθα: Πρώτο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα του ρήματος διεξέρχομαι.

5 ἀντάραι: Απαρέμφατο αορίστου ενεργητικής φωνής του ρήματος ἀνταίρω.

Συντακτικές παρατηρήσεις:

1 τῶν δεόντων: Γενική διαιρετική στο οὐδέν.

4 οἶμαι: Κύρια παρενθετική πρόταση.

4 ἴσως: Επιρρηματικός προσδιορισμός που φανερώνει δισταγμό ή πιθανότητα.

Δημοσθένης, Κατὰ Φιλίππου Β' 13-19

Η εξωτερική πολιτική του Φιλίππου σε σχέση με τις πόλεις της νότιας Ελλάδας

Ἄλλὰ νῆ Δί', εἶποι τις ἂν ὡς πάντα ταῦτ' εἰδώς, οὐ πλεονεξίας ἔνεκ' οὐδ' ὧν ἐγὼ κατηγορῶ τότε ταῦτ' ἔπραξεν, ἀλλὰ τῷ δικαιοτέρα τοὺς Θηβαίους ἢ ὑμᾶς ἀξιοῦν. ἀλλὰ τοῦτον καὶ μόνον πάντων τῶν λόγων οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ νῦν εἰπεῖν· ὁ γὰρ Μεσσηνὴν Λακεδαιμονίους ἀφιέναι κελεύων, πῶς ἂν Ὀρχομενὸν καὶ Κορώνειαν τότε Θηβαίους παραδοὺς τῷ δίκαια νομίζειν ταῦτ' εἶναι πεπονηκέναι σκήψαιτο;¹⁴ Ἄλλ' ἐβιάσθη νῆ Δία (ταῦτα γὰρ ἔσθ' ὑπόλοιπον) καὶ παρὰ γνώμην, τῶν Θετταλῶν ἱππέων καὶ τῶν Θηβαίων ὀπιλιτῶν ἐν μέσῳ ληφθεῖς, συνεχώρησε ταῦτα. Καλῶς. οὐκοῦν φασὶ μὲν μέλλειν πρὸς τοὺς Θηβαίους αὐτὸν ὑπόπτως ἔχειν, καὶ λογοποιοῦσιν περιμόντες τινὲς ὡς Ἐλάτειαν τειχειῖ.¹⁵ ὁ δὲ ταῦτα μὲν μέλλει καὶ μελλήσει γ', ὡς ἐγὼ κρίνω, τοῖς Μεσσηνίοις δὲ καὶ τοῖς Ἀργείοις ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους συλλαμβάνειν οὐ μέλλει, ἀλλὰ καὶ ξένους εἰσπέμπει καὶ χρήματ' ἀποστέλλει καὶ δύναμιν μεγάλην ἔχων αὐτὸς ἐστὶ προσδόκιμος. τοὺς μὲν ὄντας ἐχθροὺς Θηβαίων Λακεδαιμονίους ἀναιρεῖ, οὓς δ' ἀπώλεσεν αὐτὸς πρότερον Φωκέας νῦν σώζει;¹⁶ καὶ τίς ἂν

ταῦτα πιστεύσειεν; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ ἂν ἡγοῦμαι Φίλιππον, οὔτ' εἰ τὰ πρῶτα βιασθεῖς ἄκων ἔπραξεν, οὔτ' ἂν εἰ νῦν ἀπεγίγνωσκε Θηβαίους, τοῖς ἐκείνων ἐχθροῖς συνεχῶς ἐναντιοῦσθαι, ἀλλ' ἀφ' ὧν νῦν ποιεῖ, κάκεῖν' ἐκ προαιρέσεως δηλὸς ἐστὶ ποιήσας, ἐκ πάντων δ', ἂν τις ὀρθῶς θεωρῆ, πάνθ' ἃ πραγματεύεται κατὰ τῆς πόλεως συντάττων.¹⁷ καὶ τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης τρόπον τιν' αὐτῷ νῦν γε διή συμβαίνει. λογίξεσθε γάρ. ἄρχειν βούλεται, τούτου δ' ἀνταγωνιστὰς μόνους ὑπέληφεν ὑμᾶς. ἀδικεῖ πολὺν ἤδη χρόνον, καὶ τοῦτ' αὐτὸς ἄριστα σύνοιδεν αὐτῷ· οἷς γὰρ οὐσιν ὑμετέροις ἔχει, τούτοις πάντα τᾶλλ' ἀσφαλῶς κέκτηται· εἰ γὰρ Ἀμφίπολιν καὶ Ποτειδαίαν προεῖτο, οὐδ' ἂν οἴκοι μένειν βεβαίως ἠγεῖται.¹⁸ ἀμφοτέρ' οὖν οἶδε, καὶ αὐτὸν ὑμῖν ἐπιβουλεύοντα καὶ ὑμᾶς αἰσθανομένους· εὖ φρονεῖν δ' ὑμᾶς ὑπολαμβάνων, δικαίως αὐτὸν μισεῖν νομίζει, καὶ παρώξυνται, πείσεσθαι τι προσδοκῶν, ἂν καιρὸν λάβητε, ἂν μὴ φθάσῃ ποιήσας πρότερος.¹⁹ διὰ ταῦτ' ἐγρήγορεν, ἐφέστηκεν, ἐπὶ τῇ πόλει θεραπεύει τινάς, Θηβαίους καὶ Πελοποννησίων τοὺς ταῦτά βουλομένους τούτοις, οὓς διὰ μὲν πλεονεξίαν τὰ παρόντ' ἀγαπήσειν οἶεται, διὰ δὲ σκαιότητα τρόπων τῶν μετὰ ταῦτ' οὐδὲν προόψεσθαι. καίτοι σωφρονοῦσί γε καὶ μετρίως ἐναργῆ παραδείγματα' ἔστιν ἰδεῖν, ἃ καὶ πρὸς Μεσσηνίους καὶ πρὸς Ἀργεῖους ἔμοιγ' εἰπεῖν συνέβη, βέλτιον δ' ἴσως καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐστὶν εἰρησθαι.

Συντακτικές παρατηρήσεις:

13 πλεονεξίας ἔνεκ': Εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας.

13 ἀφιέναι: Τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στη μετοχή κελεύων.

13 Μεσσήνην: Αντικείμενο στο απαρέμφατο ἀφιέναι.

Δημοσθένης, Κατὰ Φιλίππου Β' 28–37

Το τέλος του λόγου

Ἦν μὲν οὖν δίκαιον, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς ἐνεγκόντας τὰς ὑποσχέσεις, ἐφ' αἷς ἐπέισθητε ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην, καλεῖν.²⁹ οὔτε γὰρ αὐτὸς ἂν ποθ' ὑπέμεινα πρεσβεύειν, οὔτ' ἂν ὑμεῖς οἶδ' ὅτι ἐπαύσασθε πολεμοῦντες, εἰ τοιαῦτα πράξειν τυχόντ' εἰρήνης Φίλιππον ᾤεσθε· ἀλλ' ἦν πολὺ τούτων ἀφεστηκότα τὰ τότε λεγόμενα. καὶ πάλιν γ' ἑτέρους καλεῖν. τίνας; τοὺς ὅτ' ἐγὼ γεγонуίας ἤδη τῆς εἰρήνης ἀπὸ τῆς ὑστέρας ἡκων πρεσβείας τῆς ἐπὶ τοὺς ὄρκους, αἰσθόμενος φενακιζομένην τὴν πόλιν, προὔλεγον καὶ διεμαρτυρόμην καὶ οὐκ εἶων προέσθαι Πύλας οὐδὲ Φωκέας,³⁰ λέγοντας ὡς ἐγὼ μὲν ὕδωρ πίνων εἰκότως δύστροπος καὶ

δύσκολός εἰμί τις ἄνθρωπος, Φίλιππος δ', ἅπερ εὐξαισθ' ἂν ὑμεῖς, ἂν παρέλθῃ, πράξει, καὶ Θεσπιᾶς μὲν καὶ Πλαταιᾶς τειχεῖ, Θηβαίων δὲ πάνσαι τῆς ὑβρεως, Χερσρόνησον δὲ τοῖς αὐτοῦ τέλεσιν διορύξει, Εὐβοίαν δὲ καὶ τὸν Ὠρωπὸν ἀντ' Ἀμφιπόλεως ὑμῖν ἀποδώσει· ταῦτα γὰρ ἅπαντ' ἐπὶ τοῦ βήματος ἐνταῦθα μνημονεύετ' οἷδ' ὅτι ῥηθέντα, καίπερ ὄντες οὐ δεινοὶ τοὺς ἀδικούντας μεμνησθαι.³¹ καὶ τὸ πάντων αἰσχιστον, καὶ τοῖς ἐκρόνοις πρὸς τὰς ἐλπίδας τὴν αὐτὴν εἰρήνην εἶναι ταύτην ἐψηφίσασθε· οὕτω τελέως ὑπήχθητε. τί δὴ ταῦτα νῦν λέγω καὶ καλεῖν φημί δεῖν τούτους; ἐγὼ νῆ τοὺς θεοὺς τάληθῆ μετὰ παρησιᾶς ἐρῶ πρὸς ὑμᾶς καὶ οὐκ ἀποκοινοῦμαι.³² οὐχ ἴν' εἰς λοιδορίαν ἐμπροσθῶν ἐμαυτῶ μὲν ἐξ ἴσον λόγον παρ' ὑμῖν ποιήσω, τοῖς δ' ἐμοὶ προσκρούσασιν ἐξ ἀρχῆς καὶ νῦν παρώσχω πρόφασιν τοῦ πάλιν τι λαβεῖν παρὰ Φιλίππον, οὐδ' ἴν' ὡς ἄλλως ἀδολεσχῶ· ἀλλ' οἶομαι ποθ' ὑμᾶς λυπησεν ἂ Φίλιππος πρᾶττει μάλλον ἢ τὰ νυνί.³³ τὸ γὰρ πράγμα ὁρῶ προβαῖνον, καὶ οὐχι βουλομένην ἂν εἰκαζειν ὁρθῶς, φοβοῦμαι δὲ μὴ λίαν ἔγγυς ἢ τοῦτ' ἤδη, ὅταν οὖν μηκέθ' ὑμῖν ἀμελεῖν ἐξουσία γιγνηται τῶν συμβαινόντων, μηδ' ἀκούηθ' ὅτι ταῦτ' ἐφ' ὑμᾶς ἐστὶν ἐμὸν μηδέ τοῦ δεινός, ἀλλ' αὐτοὶ πάντες ὁράτε καὶ εὐ εἰδήτε, ὀργίλους καὶ τραχεῖς ὑμᾶς ἔσεσθαι νομίζω.³⁴ φοβοῦμαι δὴ μὴ, τῶν πρέσβεων σεσιωπηκότων ἐφ' οἷς αὐτοῖς συνίστασι δεδωροδοκηκότες, τοῖς ἐπανορθοῦν τι πειρομένοις τῶν δια τούτους ἀπολωλότων τῆ παρ' ὑμῶν ὀργῆ περιπεσεῖν συμβῆ· ὁρῶ γὰρ ὡς τὰ πόλλ' ἐνίους οὐκ εἰς τοὺς αἰτίους, ἀλλ' εἰς τοὺς ὑπὸ χεῖρα μάλιστα τὴν ὀργὴν ἀφιέντας.³⁵ ἕως οὖν ἔτι μέλλει καὶ συνίσταται τὰ πράγματα καὶ κατακοῦμεν ἀλλήλων, ἕκαστον ὑμῶν καίπερ ἀκριβῶς εἰδόθ' ὅμως ἐπαναμνήσαι βούλομαι, τίς ὁ Φωκέας πείσας καὶ Πύλας προσεσθαι, ὃν καταστάς ἐκεῖνος κύριος τῆς ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ὁδοῦ καὶ τῆς εἰς Πελοπόννησον κύριος γέγονεν, καὶ πεποίηχ' ὑμῖν μὴ περὶ τῶν δικαίων μηδ' ὑπὲρ τῶν ἔξω πραγμάτων εἶναι τὴν βουλήν, ἀλλ' ὑπὲρ³⁶ τῶν ἐν τῇ χωρᾷ καὶ τοῦ πρὸς τὴν Ἀττικὴν πολέμου, ὃς λυπήσει μὲν ἕκαστον, ἐπειδὴν παρῆ, γέγονεν δ' ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, εἰ γὰρ μὴ παρεκρούσθητε τόθ' ὑμεῖς, οὐδὲν ἂν ἦν τῇ πόλει πρᾶγμα· οὔτε γὰρ ναυσὶ δήπον κρατήσας εἰς τὴν Ἀττικὴν ἦλθεν ἂν ποτε στόλω Φίλιππος, οὔτε πεζῇ βαδίζων ὑπὲρ τὰς Πύλας καὶ Φωκέας, ἀλλ' ἢ τὰ δίκαι' ἂν ἐποίει καὶ τὴν εἰρήνην ἄγων ἡσυχίαν εἶχεν, ἢ παραχορῆμ' ἂν ἦν ἐν ὁμοίῳ πολέμῳ δι' ὃν τότε τῆς εἰρήνης ἐπεθύμησεν.³⁷ ταῦτ' οὖν, ὡς μὲν ὑπομνήσαι, νῦν ἱκανῶς εἰρηται, ὡς δ' ἂν ἐξετασθῆι μάλιστ' ἀκριβῶς, μὴ γένοιτ', ὃ πάντες θεοὶ οὐδένα γὰρ βουλομένην ἔγωγ' ἂν, οὐδ' εἰ

δίκαιός ἐστ' ἀπολωλέναι, μετὰ τοῦ πάντων κινδύνου καὶ τῆς ζη-
μίας δίκην ὑποσχεῖν.

Συντακτικές παρατηρήσεις:

28 ὦ ἄνδρες: Κλητιζή προσφώνηση.

28 Ἀθηναῖοι: Επιθετικός προσδιορισμός στο ουσιαστικό ἄνδρες.

28 καλεῖν: Τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση δίκαι-
ον ἦν.

30 ἐνταῦθα: Επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου.

31 μετὰ παρηγοίας: Εμπρόθετος προσδιορισμός του τρόπου.

33 ὁρθῶς: Επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου.

34 μάλιστα: Επιρρηματικός προσδιορισμός του ποσού.

36 εἰς τὴν Ἀττικὴν: Εμπρόθετος προσδιορισμός της κίνησης προς τόπο.